

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO
ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE
Zvezdarska 1, 1127 Ljubljana

**Vabimo vas na redno mesečno predavanje
z naslovom**

Popisi in spremembe zemljiške lastnine v Avstrijskem cesarstvu: regulacija in odprava lesnih in pašnih pravic (1853–1889)

Predavanje bo v četrtek, **29. februarja 2024, ob 13. uri**
v prvem nadstropju Arhiva RS na Zvezdarski 1 v Ljubljani.

Predaval bo **Svit Komel**.

O vsebini:

Predavatelj bo predstavil hipotezo, da se v 18. in 19. stoletju pojavi posebna oblika oblastne in znanstvene prakse, ki bi jo lahko imenovali popis. Primeri tovrstnih popisov so denimo katastrski popisi, evidentiranje krajevnih mer in uteži, kompiliranje običajnega prava, poizvedbe o prebivalstvu in strateških virih za vojsko, geološki in meteorološki popisi itd. Skupni cilj in rezultat teh popisov je bil sistematično evidentiranje regionalnih pojavov, predmetov, praks in praktične vednosti, npr. posestnih mej, običajnega prava, lastnosti zemlje, rastlin in živali, krajevnih merskih enot. V njih so praviloma sodelovali strokovnjaki, uradniki, vojaško osebje in lokalni obveščevalci. Predavatelj bo ponazoril, kako so se popisi v tem obdobju razvili v učinkovito tehniko spreminjanja lokalnih družbenih odnosov, navad in pogojev dnevnega življenja na primeru odkupa in regulacije kmečkih »služnosti«. Namen te reforme, razglashene s cesarskim patentom 5. julija 1853, je bil popisati in odpraviti običajnopravne premoženjske pravice vaških skupnosti na gozdovih, pašnikih in drugem svetu v skupni rabi. V povezavi z zemljiško odvezo, ki je odpravila podložništvo v zameno za plačilo odškodnine zemljiškim gospodom, je servitutna regulacija nadomestila stare zemljiškokgosposke lastninske odnose z novim institutom enotne in izključne lastnine.

Podobno kot predhodni poskusi omejevanja kmečkih običajnopравnih pravic so tudi snovalci servitutne regulacije na ministrstvu za notranje zadeve te pravice klasificirali kot služnosti – kot bremena na zemljiščih, ki naj bi bila v izključni lasti tretje osebe, načeloma nekdanjih zemljiških gospodov. Vendar pa so uvedli drugačno definicijo služnosti kot stvarne pravice, ki je »škodljiva za državno ekonomijo«. Na podlagi zapisnikov sej ministrstva za notranje zadeve iz Arhiva Republike Slovenije in Avstrijskega državnega arhiva bo pokazano, kako se je državni ekonomski interes pod vplivom fiziokratizma in gozdarske znanosti zvil z oblikovanjem veleposesti. V drugem delu bo pogled popisovalcev soočen s percepcijo kmetov, kolikor jo je mogoče razbrati iz peticij, vlog, uporov in pritožb zoper sodbe kranjske deželne komisije za servitutno regulacijo. Načini odpora proti reformi nakazujejo, da so kmetje svoje pravice, od katerih so bili mnogi eksistenčno odvisni, pogosto pojmovali in branili kot skupno lastnino. Obravnava sporov glede odprave teh pravic pokaže obsežno razlastitev vaških skupnosti ter vpliv servitutne regulacije na proletarizacijo kmetov in razvoj kapitalizma v Avstrijskem cesarstvu.

O predavatelju:

Svit Komel je mladi raziskovalec na oddelku za pravno zgodovino na Pravni fakulteti v Ljubljani. Pred tem je zaključil magisterij iz zgodovine in filozofije znanosti na Univerzi v Cambridgu in študij prava v Ljubljani. V svojem doktoratu preučuje, kako so popisi kot posebna oblika oblasti in znanstvene prakse, ki se razvije v 18. in 19. stoletju, vplivali na preoblikovanje zemljiških premoženjskih razmerij v habsburški monarhiji. Objavil je več znanstvenih člankov, nazadnje v *British Journal for the History of Science* o kolonialnem popisu Irske (1655–1659), ki ga je vodil William Petty, in vlogi zgodovine narave v razvoju statistike. Letos bo v *Zgodovinskem časopisu* objavljena njegova raziskava o vplivu katastrskih popisov na izvedbo zemljiške odveze na Kranjskem.

Vljudno vabljeni!